ÁRSSKÝRSLA HÆSTARÉTTAR ÍSLANDS 2013

Inngangur

Hér getur að líta ársskýrslu Hæstaréttar Íslands. Í henni er að finna upplýsingar um starfsemi réttarins á árinu 2013. Eins og undanfarin ár er skýrslan einungis birt á heimasíðu réttarins.

Í janúar 2014

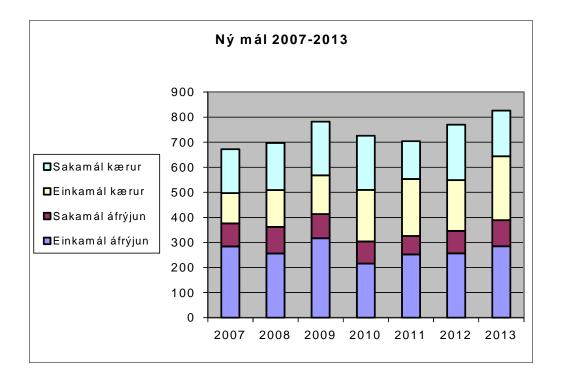
Þorsteinn A. Jónsson skrifstofustjóri Hæstaréttar Íslands

Ný mál árið 2013

Að neðan getur að líta yfirlit yfir fjölda þeirra mála sem bárust Hæstarétti á árinu 2013. Til samanburðar eru birtar tölur fyrir árin 2007-2012. Málunum er annars vegar skipt í áfrýjuð mál, sem flutt eru munnlega fyrir réttinum, og kærumál, sem eru yfirleitt skriflega flutt. Hins vegar er málunum skipt eftir því hvort um er að ræða einkamál eða sakamál.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Áfrýjun:							
Einkamál	284	256	317	216	252	257	285
Sakamál	92	106	96	88	74	89	104
Kærur:							
Einkamál	121	147	155	206	227	203	255
Sakamál	175	188	214	216	151	221	182
	672	697	782	726	704	770	826

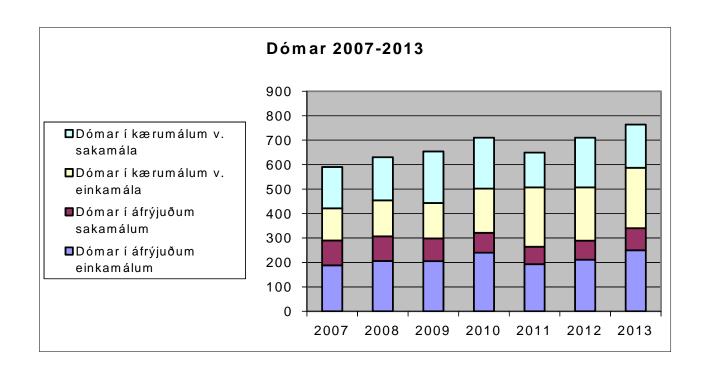
Á síðasta ári fjölgaði skráðum málum frá árinu áður um 56 og er fjöldi skráðra mála 101 eða 14% fleiri en meðaltal áranna 2007 til 2012. Skráð ný mál hafa aldrei verið fleiri. Kærum í einkamálum fjölgar verulega og eru 79 eða 45% fleiri en meðaltal áranna 2007 – 2012.

Dómar á árinu 2013

Hér að neðan er að finna yfirlit um fjölda dæmdra mála í Hæstarétti á árinu 2013. Til samanburðar eru birtar tölur fyrir árin 2007-2012. Er málunum sem fyrr skipt í áfrýjuð mál og kærumál.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Áfrýjun:							
Dómar í							
einkamálum	188	206	205	240	193	211	250
Dómar í							
sakamálum	102	101	93	81	71	78	90
Kærur:							
Dómar í							
einkamálum	131	147	145	181	243	218	247
Dómar í saka-							
málum	169	176	211	208	142	203	177
	590	630	654	710	649	710	764

Alls var meðferð 764 mála lokið á árinu, og eru dómar 54 fleiri en á árinu 2012 og 107 eða 16% fleiri en meðaltal áranna 2007 - 2012. Af 340 munnlega fluttum málum voru 3 mál flutt fyrir 7 dómurum, 61 mál flutt fyrir 5 dómurum og 276 mál voru flutt fyrir 3 dómurum. Dómarar skiluðu sératkvæði 10 sinnum á árinu í munnlega fluttum málum. Í sératkvæðum sínum skiluðu dómarar 7 sinnum annarri efnislegri niðurstöðu, 2 sinnum annarri niðurstöðu að hluta og í einu máli var niðurstaðan hin sama en aðrar forsendur.

Á árinu voru 5 kærumál flutt munnlega, 4 mál fyrir 5 dómurum og eitt mál fyrir 3 dómurum. Í kærumálum skilaði dómari einu sinni sératkvæði og var þar um sömu niðurstöðu að ræða en með öðrum forsendum.

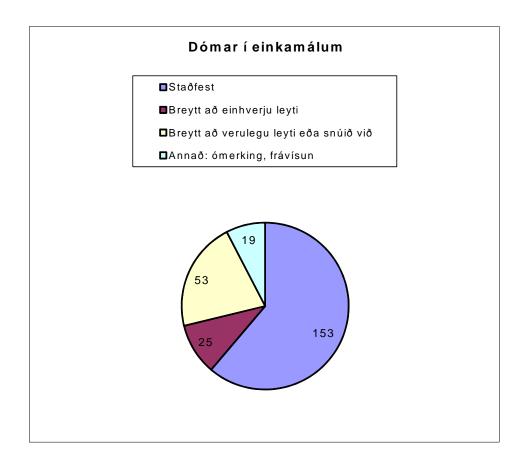
Skipting dæmdra mála eftir málsúrslitum á árinu 2013

Eftirfarandi er skipting dæmdra mála á árinu 2013 eftir málsúrslitum. Er málunum sem fyrr skipt í áfrýjuð mál og kærumál.

Áfrýjun

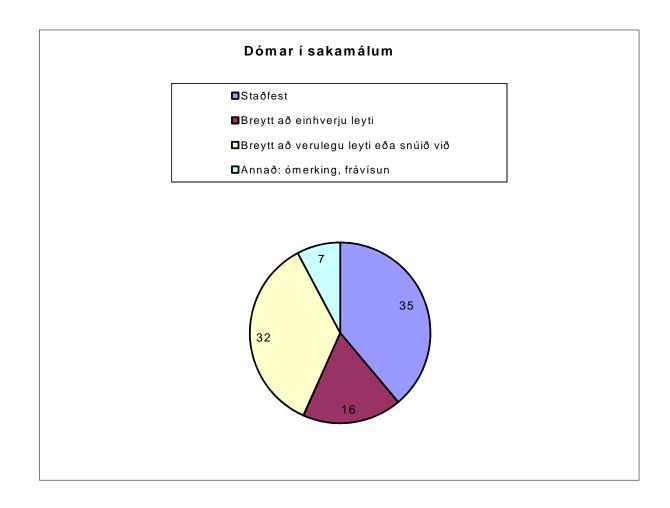
Einkamál

Dómar í áfrýjuðum einkamálum voru 250 á árinu 2013. Þar af var niðurstaða héraðsdóms staðfest í 153 málum. Í 25 málum var niðurstöðu héraðsdóms breytt að einhverju leyti og í 53 málum var niðurstöðu héraðsdóms breytt að verulegu leyti eða snúið við. Í 19 tilvikum var málum vísað frá, eða héraðsdómur ómerktur.

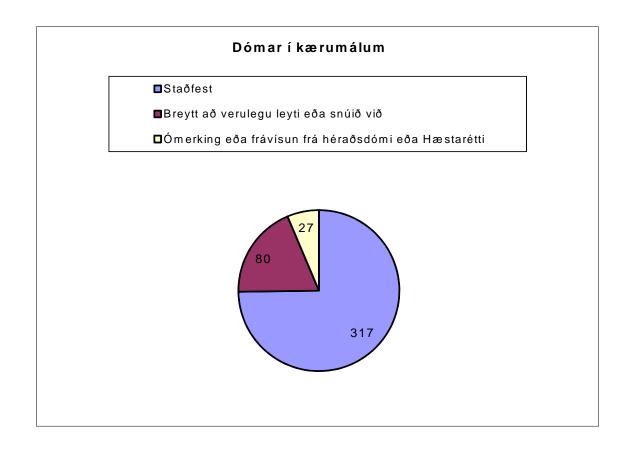
Sakamál

Dómar í áfrýjuðum sakamálum voru 90 á árinu 2013. Þar af var niðurstaða héraðsdóms staðfest í 35 málum. Niðurstöðu héraðsdóms var breytt að einhverju leyti í 16 málum og eru þar með taldar breytingar á refsingum. Í 32 málum til viðbótar var niðurstöðu héraðsdóms breytt að verulegu leyti eða snúið við. Í 7 tilvikum var héraðsdómur ómerktur eða málum vísað frá héraðsdómi eða Hæstarétti.

Kærur

Dómar í kærumálum voru 424 á árinu 2013. Þar af var niðurstaða héraðsdóms staðfest í 317 málum. Niðurstöðu héraðsdóms var breytt að verulegu leyti eða snúið við í 80 málum og 27 málum var vísað frá héraðsdómi eða Hæstarétti eða meðferð þeirra ómerkt.

Ódæmd mál 31. desember 2013

Áfrýjanir

Eftirfarandi er yfirlit yfir ódæmd mál sem áfrýjað hafði verið til Hæstaréttar fyrir 31. desember 2013. Til samanburðar eru tölur frá árunum 2009 - 2012.

Ódæmd mál 31. desember	2009	2010	2011	2012	2013
Áfrýjun					
Einkamál:					
Alls ódæmd	185	125	138	142	106
Þar af: Frestað til flutnings Frestað til þingfestingar	120 65	96 29	85 53	88 54	58 48
eða greinargerðar Sakamál:		2)	33	J.	10
Alls ódæmd	43	40	38	46	54
Þar af: Tilbúin til flutnings Ágrip ekki komið	18 25	23 17	18 20	22 24	15 39

Ódæmd einkamál í árslok eru umtalsvert færri en undanfarin ár eða 41 færri en meðaltal áranna 2009 til 2012. Ódæmd sakamál eru 12 fleiri en meðaltal áranna 2009 til 2012.

Kærur

Eftirfarandi er yfirlit yfir ódæmd kærumál sem skotið hafði verið til Hæstaréttar fyrir 31. desember 2013. Til samanburðar eru tölur frá 2012.

Ódæmd mál 31. desember Kærur:	2012	2013
Alls ódæmd	14 mál	24 mál

Áfrýjunarleyfi

Heimildir til áfrýjunar mála til Hæstaréttar er að finna í XXV. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála og XXXI. kafla laga nr. 88/2008 um meðferð sakamála. Almennt er heimilt að áfrýja máli nema sérstök atvik eigi við. Eru það einkum mál sem varða lágar fjárhæðir (á árinu 2012 var miðað við mál sem vörðuðu fjárkröfur eða sektir lægri en 734.860 krónur) sem sæta takmörkunum að þessu leyti. Getur Hæstiréttur þó heimilað áfrýjun slíkra mála að nánar tilteknum skilyrðum uppfylltum. Eftirfarandi er yfirlit yfir fjölda beiðna um áfrýjunarleyfi og afgreiðslur þeirra 2013. Til samanburðar eru tölur frá árunum 2008-2012.

Ár:	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Fjöldi beiðna	55	70	57	35	38	52
Samþykkt	17	28	29	7	14	18
Hafnað	32	33	25	18	23	24
Afturkallað/óafgreitt	6	9	3	10	1	10

Dómarar

Frá stofnun Hæstaréttar hafa 49 menn verið skipaðir í embætti hæstaréttardómara. Par af voru 6 dómarar skipaðir á árunum 2010 - 2013. Á árunum 2000 – 2009 voru 6 dómarar skipaðir í embætti, 16 dómarar á árunum 1980-1999, 10 dómarar á árunum 1960-1979, en einungis hlutu 11 dómarar skipun á þeim 40 árum sem liðu frá stofnun réttarins árið 1920 til ársins 1959. Helgast þessi fjölgun á skipunum hæstaréttardómara meðal annars af því að reglur um fjölda hæstaréttardómara hafa breyst í gegnum tíðina. Þegar Hæstiréttur Íslands var stofnaður skyldi dómstjóri og fjórir meðdómendur skipa dóminn. Mátti þá eigi setja dóm með færri dómendum en fimm. Dómurum við Hæstarétt var fækkað í þrjá með lögum nr. 37/1924. Með lögum nr. 111/1935 var dómurum aftur fjölgað í fimm, en þeir skyldu þó aðeins vera þrír, þangað til fé yrði veitt í fjárlögum til fjölgunar dómurum. Komst það til framkvæmda 1945. Dómurum var fjölgað með lögum nr. 42/1973 í sex, en fimm dómarar skyldu þá skipa dóm. Þó var heimilt að þrír dómarar dæmdu í málum við tiltekin skilyrði. Með lögum nr. 24/1979 var dómurum fjölgað í sjö og með lögum nr. 67/1982 var dómurum fjölgað í átta. Með lögum nr. 39/1994 var dómurum síðan fjölgað í níu. Með lögum nr. 12/2011 var dómurum fjölgað tímabundið í tólf. Á árinu 2013 höfðu eftirtaldir dómarar fasta skipun í embætti hæstaréttardómara:

Árni Kolbeinsson hæstaréttardómari
Benedikt Bogason hæstaréttardómari
Eiríkur Tómasson hæstaréttardómari
Greta Baldursdóttir hæstaréttardómari
Gunnlaugur Claessen hæstaréttardómari (til 31. ágúst 2013)
Helgi I. Jónsson hæstaréttardómari
Ingibjörg Benediktsdóttir hæstaréttardómari
Markús Sigurbjörnsson hæstaréttardómari
Ólafur Börkur Þorvaldsson hæstaréttardómari
Páll Hreinsson hæstaréttardómari (í leyfi frá 1. september 2011 til 31. desember 2014)
Viðar Már Matthíasson hæstaréttardómari.

Ingveldur Einarsdóttir var settur hæstaréttardómari frá 1. janúar 2013.

Á árinu 2013 var Markús Sigurbjörnsson forseti Hæstaréttar, en Viðar Már Matthíasson varaforseti réttarins.

Aðrir starfsmenn Hæstaréttar

Á árinu 2013 störfuðu alls 14 aðrir starfsmenn hjá Hæstarétti Íslands.

Aníta Gísladóttir ritari (frá 5. nóvember 2013)
Ásta Sveinsdóttir ritari (til 22. nóvember 2013)
Björn Hólm Magnússon dómvörður
Erna Sigríður Sigurðardóttir aðstoðarmaður hæstaréttardómara
Guðlaug Jónasdóttir aðstoðarmaður hæstaréttardómara
Gunnar Páll Baldvinsson aðstoðarmaður hæstaréttardómara
Hólmfríður Grímsdóttir aðstoðarmaður hæstaréttardómara
Jakobína Sveinsdóttir bókasafnsfræðingur
Jónas Marteinsson dómvörður
Kristín Ísleifsdóttir ritari
Selma Antonsdóttir ritari
Sólveig Bjarnadóttir bókasafns- og upplýsingafræðingur
Valgerður Sólnes aðstoðarmaður hæstaréttardómara
Þorsteinn A. Jónsson skrifstofustjóri

Varadómarar

Á árinu 2013 var enginn varadómari kallaður til starfa.

Heimasíða Hæstaréttar

Dómar Hæstaréttar hafa verið aðgengilegir almenningi á heimasíðu réttarins frá janúar 1999. Í upphafi árs 2004 voru gerðar breytingar á heimasíðunni með það að markmiði að auðvelda og einfalda aðgengið enn frekar. Var það einkum gert með því að bæta leitarvélina á síðunni auk þess að gera dagskrá réttarins og nýja dóma aðgengilega á forsíðu hennar. Útliti síðunnar var af þessu tilefni breytt en haldið í sömu efnisþætti og verið höfðu. Sem fyrr er ýmis konar upplýsingar sem varða starfsemi réttarins að finna á síðunni. Þá prýða síðuna fjöldi ljósmynda af dómhúsinu.

Dómasafn Hæstaréttar

Samkvæmt 2. mgr. 11. gr. laga nr. 15/1998 um dómstóla skulu dómar Hæstaréttar gefnir út, en um tilhögun útgáfunnar fer eftir ákvörðun Hæstaréttar að fengnu samþykki ráðherra. Dómasafn Hæstaréttar var gefið út á prenti frá því rétturinn tók til starfa árið 1920 og til 2006. Vegna kostnaðar og fárra áskrifenda er óvissa um framhald á útgáfu dóma réttarins í prentuðu formi. Eins og fram hefur komið eru dómar Hæstaréttar frá 1. janúar 1999 einnig birtir á vefsíðu réttarins.

Bæklingur Hæstaréttar

Gefinn er út á vegum Hæstaréttar litprentaður bæklingur, þar sem stiklað er á stóru í sögu réttarins, starfsemi hans reifuð og dómhús við Arnarhól kynnt. Bæklingurinn er gefinn út á íslensku og ensku og er fáanlegur endurgjaldslaust á skrifstofu Hæstaréttar.

Ársskýrsla Hæstaréttar

Á vegum Hæstaréttar voru á árunum 1999 – 2004 gefnar út prentaðar ársskýrslur, en þar er að finna upplýsingar um starfsemi réttarins fyrir hvert ár. Þessar ársskýrslur er einnig að finna á heimasíðu réttarins. Frá árinu 2005 hefur ársskýrslan ekki verið gefin út í prentuðu formi heldur einungis birt á heimasíðu réttarins.

Prófmál

Samkvæmt lögum nr. 77/1998 um lögmenn, sbr. lög nr. 93/2004, skal sá sem öðlast vill réttindi til að vera hæstaréttarlögmaður m.a. sýna fram á það með prófraun, sem felst í munnlegum flutningi fjögurra mála, sem flutt eru í Hæstarétti fyrir fimm eða sjö dómurum, þar af a.m.k. tveggja einkamála, að hann sé hæfur til að öðlast réttindin. Þetta fyrirkomulag öðlaðist gildi 1. nóvember 2004. Á árinu 2013 fluttu 31 prófmenn alls 52 prófmál.

Á árinu 2013 luku 20 héraðsdómslögmenn prófraun fyrir Hæstarétti.

Gestakomur

Á hverju ári koma fjölmargir gestir í heimsókn í húsnæði Hæstaréttar til að hlusta á málflutning, vera viðstaddir dómsuppsögu, til að skoða húsnæði réttarins eða koma í heimsókn í skipulögðum hópum sem fá leiðsögn þar sem húsnæði réttarins er sýnt og sagt frá starfsemi réttarins. Á árinu 2013 voru þessir gestir 1.738. Hér eru ekki taldir málflytjendur eða aðrir sem eiga erindi við afgreiðslu réttarins eða starfsmenn.

Tilnefningar

Á hverju ári tilnefnir eða skipar Hæstiréttur Íslands í stjórnir, ráð og nefndir á grundvelli laga. Eftirfarandi er yfirlit yfir tilnefningar og skipanir réttarins á árinu 2013.

10. janúar 2013

Kærunefnd barnaverndarmála.

Formaður:

Sigríður Ingvarsdóttir héraðsdómari

Varaformaður:

Ásmundur Helgason héraðsdómari

15. janúar 2013

Áfrýjunarnefnd samkeppnismála – ad hoc.

Guðrún Sesselja Arnardóttir hæstaréttarlögmaður

11. febrúar 2013

Prófnefnd fasteignasala.

Aðalmaður:

Hjördís Halldórsdóttir hæstaréttarlögmaður

Varamaður:

Eyvindur G. Gunnarsson dósent

11. febrúar 2013

Hæfnisnefnd til að meta umsóknir um dómaraefni í Mannréttindadómstól Evrópu.

Greta Baldursdóttir hæstaréttardómari

Helgi I. Jónsson hæstaréttardómari

14. mars 2013

Endurupptökunefnd.

Aðalmaður:

Björn L. Bergsson hæstaréttarlögmaður

Varamaður:

Kristbjörg Stephensen hæstaréttarlögmaður

24. apríl 2013

Kærunefnd útboðsmála.

Aðalmenn:

Ásgerður Ragnarsdóttir héraðsdómslögmaður

Skúli Magnússon héraðsdómari

Stanley Pálsson verkfræðingur

Varamenn:

Eiríkur Jónsson settur héraðsdómari

Sandra Baldvinsdóttir héraðsdómari

Auður Finnbogadóttir framkvæmdastjóri

24. maí 2013

Áfrýjunarnefnd samkeppnismála – ad hoc.

Þorgeir Ingi Njálsson dómstjóri

10. júní 2013

Áfrýjunarnefnd samkeppnismála.

Aðalmenn:

Jóhannes Karl Sveinsson hæstaréttarlögmaður, formaður Anna Kristín Traustadóttir viðskiptafræðingur Stefán Már Stefánsson fyrrverandi prófessor

Varamenn:

Lárus L. Blöndal hæstaréttarlögmaður, varaformaður Brynhildur Benediktsdóttir hagfræðingur Kristín Benediktsdóttir lektor

11. júní 2013

Dómnefnd skv. 3. mgr. 12. gr. laga um dómstóla nr. 15/1998.

Formaður:

Gunnlaugur Claessen hæstaréttardómari

Varamaður:

Ingibjörg Benediktsdóttir hæstaréttardómari

25. júní 2013

Yfirfasteignamatsnefnd.

Ásgeir Jónsson lektor

Árelía Eydís Guðmundsdóttir dósent

Ásdís Elva Guðmundsdóttir verkfræðingur

Björn Jóhannesson hæstaréttarlögmaður

Guðríður Friðriksdóttir verkfræðingur

Hulda Árnadóttir héraðsdómslögmaður

Inga Hersteinsdóttir verkfræðingur

Ingi Tryggvason héraðsdómslögmaður

Runólfur Gunnlaugsson viðskipafræðingur og löggiltur fasteignasali

Valtýr Sigurðsson hæstaréttarlögmaður

19. júlí 2013

Dómnefnd skv. 3. mgr. 12. gr. laga um dómstóla nr. 15/1998 – ad hoc.

Skarphéðinn Þórisson hæstaréttarlögmaður, aðalmaður

26. ágúst 2013

Úrskurðarnefnd fæðingar- og foreldraorlofsmála.

Haukur Guðmundsson héraðsdómslögmaður, formaður

10. september 2013

Yfirmatsnefnd samkvæmt ábúðarlögum.

Aðalfulltrúi:

Gunnlaugur Claessen fyrrverandi hæstaréttardómari

Varafulltrúi:

Jón Höskuldsson héraðsdómari

4. október 2013

Félagsdómur.

Aðalmenn:

Arnfríður Einarsdóttir héraðsdómari, forseti Félagsdóms Guðni Á. Haraldsson hæstaréttarlögmaður

Varamenn:

Sigurður Gísli Gíslason héraðsdómari, varaforseti Félagsdóms Ragnheiður Harðardóttir héraðsdómari

Tilnefningar til ráðherra:

Ásmundur Helgason héraðsdómari Kolbrún Benediktsdóttir saksóknari Kristinn Halldórsson héraðsdómari

Almennar upplýsingar

Samkvæmt 10. gr. dansk-íslensku sambandslaganna nr. 39/1918 skyldi Hæstiréttur Danmerkur hafa á hendi æðsta dómsvald í íslenskum málum, þar til Ísland kynni að ákveða að stofna æðsta dómstól í landinu sjálfu. Þessi heimild var notuð umsvifalaust og var Hæstiréttur Íslands stofnaður með lögum nr. 22/1919 um hæstarétt. Samhliða því að dómsvald Hæstaréttar Danmerkur var afnumið var Landsyfirrétturinn, sem settur hafði verið á stofn árið 1800, lagður niður og hafa dómstigin í landinu síðan verið tvö. Hæstiréttur Íslands tók til starfa 16. febrúar 1920.

Um Hæstarétt er nú kveðið á um í lögum nr. 15/1998 um dómstóla. Samkvæmt 1. gr. laganna er Hæstiréttur Íslands æðsti dómstóll ríkisins. Hann er áfrýjunardómstóll og hefur aðsetur í Reykjavík. Heimilt er þó að halda dómþing annars staðar sé til þess sérstök ástæða. Þar sem Hæstiréttur er áfrýjunar- eða málskotsdómstóll felast verkefni hans einkum í því að endurskoða dómsathafnir héraðsdómstólanna, sem eru alls átta talsins. Aðrir dómstólar eru Félagsdómur og Landsdómur og verður úrlausnum þeirra yfirleitt ekki skotið til Hæstaréttar.

Málum verður skotið til Hæstaréttar með tvenns konar hætti: Annars vegar með áfrýjun máls, hins vegar með kæru. Með áfrýjun er átt við það, að lokaúrlausn héraðsdóms, sem venjulega er í formi dóms, sé skotið til Hæstaréttar til endurskoðunar. Til þess að máli verði áfrýjað þarf að vera fyrir hendi heimild til þess í lögum og er áfrýjunarheimildirnar að finna í XXV. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála og XXXI. kafla laga nr. 88/2008 um meðferð sakamála. Í lögunum eru áfrýjunarheimildirnar skilgreindar neikvætt á þá leið, að almennt er heimilt að áfrýja máli nema sérstök atvik eigi við. Eru það einkum mál sem varða lágar fjárhæðir sem sæta takmörkunum að þessu leyti, en Hæstiréttur getur þó einnig heimilað áfrýjun slíkra mála að nánar tilteknum skilyrðum uppfylltum.

Með kæru er almennt átt við það, að úrlausn héraðsdómstóls, sem ekki bindur enda á mál að efni til og yfirleitt er í formi úrskurðar eða ákvörðunar, sé skotið til Hæstaréttar. Hér má til dæmis nefna úrskurði héraðsdómara um hvort hann víki sæti í máli og úrskurði um gæsluvarðhald. Í sumum tilvikum verður þó endanlegum úrlausnum héraðsdómstóla skotið til Hæstaréttar með kæru, en ekki með áfrýjun, einkum úrlausnum sem varða gildi svokallaðra fullnustugerða sýslumanna, t.d. aðfarargerða og nauðungarsölu. Heimildir til kæru er einkum að finna í XXIV. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála og XXX. kafla laga nr. 88/2008 um meðferð sakamála, en einnig í ýmsum sérlögum, t.d. lögum nr. 90/1989 um aðför og lögum nr. 90/1991 um nauðungarsölu.

Áfrýjuð mál eru almennt flutt munnlega fyrir Hæstarétti. Eftir ákvörðun forseta Hæstaréttar taka þrír eða fimm dómarar við Hæstarétt þátt í meðferð máls fyrir dómi. Í sérstaklega mikilvægum málum getur forseti þó ákveðið að fleiri dómarar skipi dóm. Meðferð kærumála er mjög frábrugðin meðferð áfrýjaðra mála. Felast frávikin aðallega í því að málsmeðferð er yfirleitt skrifleg og gengur mun skjótar fyrir sig en ella.

Dómar Hæstaréttar eru endanlegir og verður þeim ekki skotið til neins annars dómstóls. Mál sem dæmt hefur verið í Hæstarétti verður því aðeins endurskoðað, að Endurupptökunefnd ákveði að málið skuli endurupptekið og tekið til meðferðar að nýju. Heimildum til endurupptöku mála er almennt skorinn nokkuð þröngur stakkur og er þær að finna í XXXII. og XXXIII. kafla laga nr. 88/2008 um meðferð sakamála og XXVI. og XXVII. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

Nánari upplýsingar um sögu Hæstaréttar, starfsemi, starfsfólk og dómhús réttarins má finna á heimasíðu réttarins. Þá hefur verið gefinn út á vegum réttarins litprentaður bæklingur, þar sem stiklað er á stóru í sögu réttarins, starfsemi hans reifuð og húsakostur kynntur.